

**ПРОУЧВАНЕ УДОВЛЕТВОРЕНОСТТА НА СТУДЕНТИ ОТ
НЕПРИСЪСТВЕНАТА ФОРМА НА ОБУЧЕНИЕ В УСЛОВИЯТА
НА ИЗВЪНРЕДНО ПОЛОЖЕНИЕ**

Милен Вълчев Димитров

**STUDY OF SATISFACTION OF STUDENTS FROM
THE NON-PRESENCE FORM OF EMERGENCY STUDY**

Milen Valchev Dimitrov

Abstract: In the present study review is presented of the distance form of academic training of students from the Faculty of Education of Trakia University - Stara Zagora in music disciplines, which is carried out in a state of emergency. Emphasis is placed on the level of student satisfaction in terms of its pedagogical effectiveness.

Key words: distance learning, academic training, music

Теоретична обосновка

Новите алтернативни форми за обучение, включващи технологиите с техните фундаментални интерактивни функции, в определени случаи, далеч надхвърлят образователните ефекти и преодоляват ограниченията на традиционното.

Дистанционното обучение като педагогически феномен е следствие на прогресивни, консеквентни процеси от техническо и апаратно естество, система от медии и технологии, паралелна съвкупност, включваща образователни традиции и ценности. Дефинирането му от водещи изследователи в областта, подчертава основните му същностни характеристики, които го отличават от други обучителни форми. Без да се навлиза в детайлност е очевидно, че всяка една от тях почти изчерпва съдържателно понятието „дистанция“. Признакът *отдалеченост* присъства осезаемо във всички налични определения от самото му възникване на дистанционното обучение до съвременните му проявления, превъплъщения и синтези. Още през далечната 1996 година, *М. Мур и Дж.Карслей* трасират определена смислова рамка, в която го определят като „*Планирано обучение, което*

нормално протича на място, различно от това на преподаването“ (Moore, M., G. Kearsley, 1996). Прегледът на съществуващите дефинитивни твърдения, свързани с неговото изследване, установява разнообразни интерпретативи, които по никакъв начин не предполагат разностранни смислови трактовки.

През 1997 година *Джорж Хил* извежда следното определение за дистанционното обучение: „*Напътствия към човек, който се обучава на различно място и време от това на преподавателите или другите обучаващи се*“. През същата година изследователят *Б. Уилис* се опитва да детайлизира акцентите на отдалеченост и допълва: „*Дистанционно обучение има, когато преподавателят и обучаващите се са отделени физически и когато технологиите в съчетание с директно общуване се използват за осъществяване на връзка между двете страни*“ (Hill, 1997).

Ретроспекцията очертава ранните опити за прилагане на модерно дистанционно обучение, които ни връщат в далечната 1840 година в Лондон, където, използвайки новосъздадена пощенска служба „*penny post*, чрез двустранна кореспонденция, *Исаак Питман* изпраща материали и задачи по стенография към обучаваните. Те трябвало да бъдат изпълнени и изпратени обратно за оценяване. Тази практика се оказва изключително перспективна и на по-късен етап се популяризира и усъвършенства. В специализираната литература се счита, че този първи опит отбелязва първи, начален етап при употреба на дистанционна форма на обучение. През 1898 година, обучаваща система от този тип използва *Ханс Хермод* за помагане на онези негови студенти, които са били възпрепятствани да посещават учебни занятия. Той е основател на образователна институция, наричана *Hermods-NKI Skolan* в Швеция. (Hallak и др., 1997)

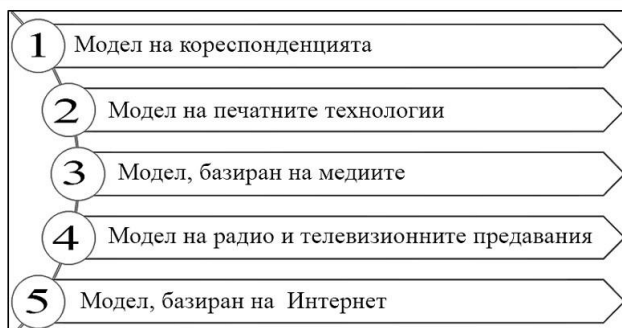
Базирано на подобен принцип се реализира подготовката в множество учебни институции, които предоставят т.н. кореспондентска форма на обучение. По отношение на модифицираната ѝ употреба, е необходимо да се уточни, че тя намира своите многобройни привърженици и последователи в педагогическата общност и в съвремението. Утвърденото дистанционно обучение, базирано на кореспонденция, еволюира и се обогатява с възможностите на новите информационни и комуникационни технологии. Електронната поща, използвана като канал за комуникация между субектите в дистанционното обучение, модифицира радикално кореспондентската

форма. Съобщенията се изпращат успешно за кратко време на дълги разстояния, а получателите могат да отговорят в удобно време и от всяко местоположение, използвайки различни апаратни устройства. Разбира се, тази гъвкавост и ефективност се дължи на глобалната мрежа – Интернет, която /освен всичко друго/ е неизчерпаем източник на ресурси, функции, продукти и приложения, намиращи своите проекции и употреба в образователния процес.

Прегледът на генетичните връзки на обучението от разстояние ни връща в зората на медийната му приложимост, когато през 1970 година *Томас Фостър* от Пенсилвания публикува инструкции и указания за безопасност, целящи повишаване информираността и познанията на работниците в мините, използвайки собствения си вестник. По-късно се наблюдава масово използване на тази практика, разнообразие от тиражирани печатни, образователни и информационни материали за обучителни цели.

Съществен принос за развитието на дистанционното обучение имат радио и телевизионните излъчвания, които предизвикват скокообразен преход към нов етап в усъвършенстването на технологиите, а в образователен аспект те имат първостепенна роля за осъществяване на разнообразни обучителни курсове. Употребата им за педагогически цели оформя нов облик на дистанционното обучение и фиксира следващ етап в развитието му.

През 60-те и 70-те години на ХХ век специалистите в образованието активно използват медии, аудио и видеозаписи, радио и телевизионни предавания, библиотечни ресурси, ръководства и методически пособия - в комбинация. По този начин, предоставените възможности за подготовка и квалификация на обучаеми, които по някакъв начин са възпрепятствани да посещават класните стаи или се намират на различни географски разстояния, се умножават многократно.

Диаграма № 1. Етапи на развитие на дистанционното обучение, базирани на различни модели

Несъмнено образованието в дигиталния свят следва еволюционните технологични процеси и закономерно в научните източници се появява терминологично разнообразие, свързано с електронното обучение като обобщаваща образователна концепция за учене с компютър, свързан в мрежа.

В научната литература съществува значителен набор от теоретични трактовки и дефинитивни твърдения за електронното обучение, а в основата на съдържанието им се пренамират преповторения на същностните характеристики на процеса. Става ясно, че той е съвкупност от обучителни практики и инструменти, определени като „информационна и комуникационна технология, работеща посредством интернет, която осигурява електронен обмен на информация с учебна цел, по всяко или в точно определено време“ (Tawila, Ismaila, Asshaaria, Osmana, Noriaha, 2011).

Подобно широко определение, ориентирано към резултативността от обучението и ефективността на виртуалната педагогическа комуникация, се пренамира в доклад на Европейската комисия, където електронното учене е дефинирано като „*ориентиран към учеия подход на използване на нови мултимедийни технологии и Интернет за подобряване на качеството на учене чрез улесняване на достъпа до ресурси и услуги, както и до отдалечен обмен и колаборация*”.

Независимо от образователните позитиви, които носят цифровите технологии, международните проучвания установяват, че те все още не са напълно интегрирани в преподаването и ученето. Тук е мястото да бъде уточнено, че този процес е продължителен и сложен, зависещ от множество перманентно изменящи се фактори. Въпреки критичните

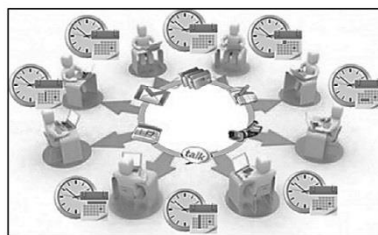
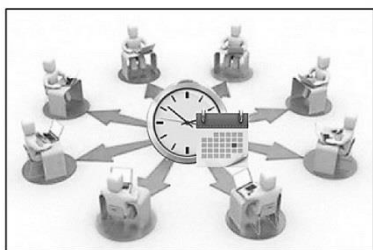
бележки за лимитирана употреба на технологии в образователното пространство, при дистанционното обучение с Интернет в условията на извънредно положение, се наблюдават ефективни и разнообразни дигитални решения, които елиминират част от съществуващите дефицити и по неоспорим начин очертават нови проекции за реализация в обучението.

Несъмнено трябва да бъде направено уточнението, че в масовата практика термините *Интернет* и *Уеб* са употребявани като синонимни, но разликата между тях е съществена. *Интернет* е глобална система от компютърни мрежи, а *уеб* е една от услугите, представляваща от взаимно свързани хипертекстови документи (текст, изображение, звук, видео, препратки към разнообразна информация), достъпни през Интернет.

В съвременната специализирана литература са описани наличните технологии, използвани в електронното дистанционно обучение, разделени в две големи категории – синхронна и асинхронна. (Prohorets, Plekhanova, 2015)

СИНХРОННА (ПО ЕДНО И СЪЩО ВРЕМЕ)

АСИНХРОННА (В РАЗЛИЧНО ВРЕМЕ)

Диаграма № 2. Синхронна и асинхронна технология

Синхронната технология предполага субектите в обучението да участват в процеса по едно и също реално време, което изисква специфична организация и точен график. Тази дистанционна форма създава усет за конвенционална академична подготовка в утвърдените присъствени основни организационни форми при теоретично и практическо обучение: лекции и семинарни упражнения, въпреки съществуващото пространствено разделение. Ефективността на осъществяване зависи от качествено планиране на дейността, организацията на групата, подходите при провеждане на занятията. По-интересна и по-често използвана е втората форма на обучение, при

която преподавателите и учащите общуват по различно време.

Асинхронната технология е процес при който обучението е в различно време, а участниците имат възможност да използват предоставените материали по собствен график, т.е. отпада задължителното условие субектите да се включват едновременно в точно определен времеви диапазон. Основно преимущество на асинхронното обучение пред синхронното е самостоятелността на студентите, които сами определят темп и ритъм на учене. От друга гледна точка, при тази технология обучаемите задължително трябва да притежават компютърна грамотност и практически умения за работа с определени програмни продукти за решаване на разнородни образователни задачи. Работата с обучителни материали, при които данните са представени в различни - текстови, графични, видео и звукови формати, предполага използването на трансверсални (преносими) компетентности. Според Петров и Темникова „пренасянето предполага активна работа на мисълта и преди всичко обобщение. Последното от своя страна пък изисква актуализиране на наличните знания, умения, навици, отношения с оглед ориентиране в нова задача /анализ, абстрахиране/, създаване условия за квалифициране на даден обект и подвеждането му под понятие, свързване новата с аналогични задачи“. (Petrov, Temnikova, 2017)

Ученето при дистанционно обучение в асинхронна среда се характеризира с висока степен на самостоятелност и полезност, тъй като предоставя възможност на всеки студент да прояви индивидуалните си предпочитания, да проявява творчество, да доказва себе си в конкурентна среда. Същевременно липсата на социален контакт с останалите субекти в обучението е основен недостатък, който следва да бъде преодолян с паралелната употреба на различни комуникационни форми. В следващата таблица са представени видовете дистанционно обучение според времето и мястото на участниците в учебния процес:

Таблица № 1

Видове дистанционно обучение според времето и мястото на участниците

СИНХРОННО (ПО ЕДНО И СЪЩО ВРЕМЕ)	АСИНХРОННО (В РАЗЛИЧНО ВРЕМЕ)
Дистанционно обучение в реално време	Разпределено обучение (Distributed Education)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Видеоконференции ✓ Уеб-конференции връзки ✓ Телефония ✓ Аудио подкастове и стрийминг ✓ Чат 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Онлайн платформи ✓ Блогове, сайтове ✓ Електронна поща ✗ Съобщения, форуми ✓ Виртуални библиотеки

Съществен акцент и при двата вида обучение е взаимодействие, което е наложително на три нива:

- преподаватели, студенти, учебно съдържание;
- преподаватели и обучаеми;
- студентите в групата.

Приемайки фактите, че живеем, учим, работим в безпрецедентна обстановка, огромно предизвикателство, пред което се изправят образователните институции се свързва с реализация на обучение по начин, който максимално да доближава естествената, присъствена учебна работна атмосфера.

В тази студия дистанционното обучение, алтернативна образователна форма на присъственото, не се разглежда като компенсаторно средство за комуникация и представяне на научна информация чрез технологии, а като *дублетен образ на ефективен образователен процес*.

Университетите от години работят със специално създадени онлайн курсове и електронни платформи за обучение, а дистанционната форма е добре установена практика във висшето образование. В електронната система на Тракийски университет са налични внушително количество курсове, електронни учебници, образователни ресурси и препратки, стриктно организирани по начин, който предполага възможно най-качествена учебната среда. Преподаватели и студенти са подготвени за предизвикателствата и ги

посрещнат спокойно и уверено.

Въпреки това, академичната подготовка с дистанционно обучение по учебни дисциплини, свързани с изкуствата, изисква повишено внимание и допълнителна ресурсна осигуреност, организирани в процесуална, функционална и комуникативна цялост.

В йерархичната структура на професионалните педагогически умения на детския и начален учител, ключова позиция заема музикалната компетентност, знания и умения, свързани с теоретичните основи на музиката, прилагани в упражнения и усвоявани паралелно с натрупването на слухов опит. *Цялостният облик на музикалната компетентност на студентите*, необходим за провеждане на качествен възпитателен и учебен процес в детската градина и начален етап на основната образователна степен, се конфигурира от обобщени зони на компетенции (*музикално-слухова, музикално-граматическа, музикално-изпълнителска, музикално-педагогическа*), продиктувани от художествено-творческата същност на музиката. Несъмнено, академичната музикална подготовка протича най-успешно и най-ефективно в аудиториите, където устойчиво се проявяват предимствата на присъственото обучение.

Как и с какво да бъде заменена тази доказала се образователна форма? Как да се бъдат използвани и приложени по-съществените преимущества на присъственото обучение, така, че то да се репрезентира от разстояние?

По какъв начин могат да се сведат до минимум техническите затруднения и проблеми, свързани с управление и достъп до електронните ресурси?

Възможен ли е гъвкав, бърз и плавен адаптационен преход към процес на учене, в която участващите субекти са пространствено дистанцирани, и това да не причинява дискомфорт, да не рефлектира неблагоприятно върху ефективността на обучение?

Отговорите на тези въпроси, както може да се предположи, са доста сложни и нееднозначни. Те извеждат други, които са предпоставка за задълбочени дебати в рамките на научната и музикално-педагогическа общности, начало на множество проучвания и изследователска работа.

Един опит за осъществяване на рационалната педагогическа идея за обучение от дистанция на студенти от *Педагогически факултет на Тракийския университет - Стара Загора*, е разработената и изградена

музикално-технологична платформа, включваща комбинирана технология от *синхронна комуникация и асинхронна форма* на електронно обучение. Записано по различен начин, платформата представлява *адаптиран дистанционен вариант на присъствената академично-аудиторна подготовка на студентите*, приложен в условията на извънредно положение в ситуация на епидемична обстановка.

Конструкцията се основава на основополагащи изследвания и доказани педагогически практики, ефективни преподавателски и учебни подходи, описани в научната литература. Използваните дигитални ресурси за постигане на поставените образователни цели, които са приложени в асинхронна среда, са оригинални продукти и технологични еквиваленти на учебници и помагала, видео и звук.

Видеоконферентният канал за синхронна комуникация се администрира през служебен акаунт в системата на Тракийски университет, с употребата на приложението *Google Meet*, а връзката е достъпна от всеки мобилен и стационарен компютър, таблет, смартфон - през персонален електронен профил. От студентите се изисква да се присъединят към синхронната аудиовизуална среща по график, в определен ден и час. За осигуряване на високо качество при провеждане на обучението е необходимо наличие на стабилна свързаност с Интернет. На пръв поглед, организираният процес не се различава значително от системите за провеждане на уебинари (онлайн семинари) и онлайн конференции. От друга страна, при по-детайлно вникване, този вид синхронно обучение е подчинено на музикалната практика, която налага наличие на множество технически, апаратни и музикални устройства, необходими за предаване и приемане на качествен звук. Създадена за университетски цели, тази среда за обучение може да бъде определена като *локална*. Характерните особености и специфика, които оформят цялостния ѝ облик, аргументират убедително нейната употреба за академични цели и са подходяща обосновка за определянето ѝ като: „*виртуално музикално студио с педагогическо предназначение*“.

Студиото е оборудвано с допълнителни периферни, музикални и апаратни устройства, а създадената обстановка предразполага студентите да се чувстват комфортно. По този начин се преодоляват част от границите между присъственото и дистанционно обучение. Осезаемо обучаемите придобиват усет за обучение в група, въпреки

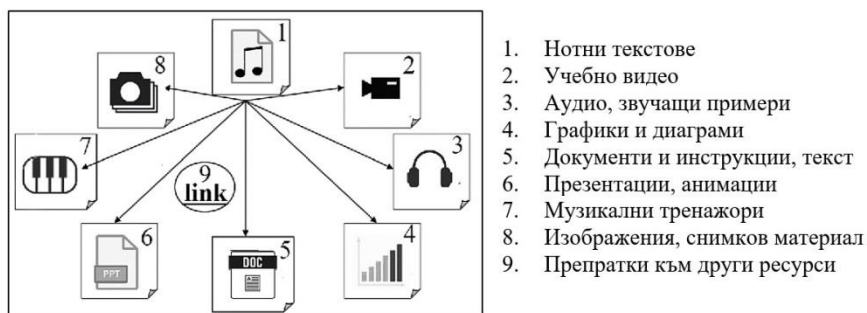
съществуващата физическата дистанция. В технически и технологичен контекст, синхронната видеоконферентна връзка е обвързана с потребностите на академична подготовка по учебни дисциплини в областта на музиката, т.е. тя е зависима контекстно. Това оправдава отсъствието на някои от основните конструктивни компоненти, присъстващи в апаратното осигуряване на видеоконферентните студиа, както и липсата на специалисти, без които е немислима работата в професионалните звукозаписни, музикални и речеви студиа. В този смисъл, лекторът съвместява ролите на преподавател, презентатор, тонрежисьор, оператор, изпълнител, осветител, което изисква продължителна предварителна подготовка и наличие на набор от професионални и технически компетенции.

Необходимите аудио, видео, текстови, графични и нотни материали са приложени в специално разработен информационен уеб сайт, създаден за целите на обучение в *асинхронна среда*. На страниците му е приложен точен разпис на учебните занятия и препратка (линк) към конферентната връзка в реално време.

<https://sites.google.com/site/musicassistant1>

Тук е мястото да бъде направено уточнение, че употребата на приложените ресурси не се разглежда като Web – базирано обучение в широк смисъл, а като *учебна среда, композиционно организирана и неделима съставна* от фазите на обучителния процес. Последното означава, че WWW се използва за представяне и достъп до необходимите материали, което осигурява предимство при избора на подходящ формат за представяне на учебно съдържание.

В следващата диаграма са онагледени част от мултимедийните дигитални ресурси, достъпни на страниците на специализирания сайт.

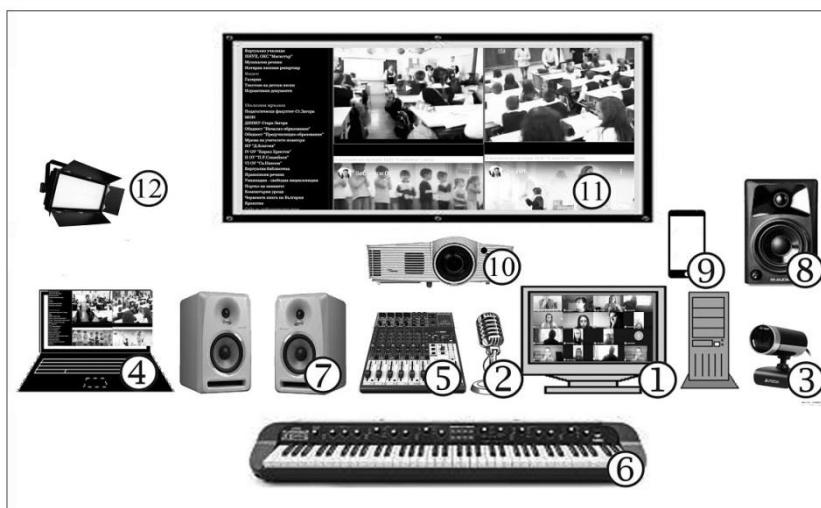
Диаграма № 3. Мултимедийни дигитални ресурси

В научната литература съществуват различни теоретични трактовки за смесените варианти на обучение, включващи синхронна и асинхронна форма, но всички те се свеждат до общото разбиране, че това е комбинация от среди за обучение, изискваща от субектите в обучението да имат компютърна грамотност и компетенции за работа с определено програмно осигуряване.

От друга страна този комбиниран вариант на виртуално обучение може да се сравни с присъствената форма, с тази разлика, че значителна част от информационните и мултимедийни масиви са систематизирани, приложени и се проектират от страниците в интернет. Изградената композиционна система на взаимодействие, съчетана с паралелно представяните мултимедийни ресурси и реални музикални изпълнения (примери, модели), както и интерактивните масиви от учебна информация, поднесени в асинхронна среда, се разглежда като мултипликатор на едно от многобройните педагогически проявления на електронното обучение от дистанция. Предназначена за академичната подготовка на студенти от Педагогически факултет на Тракийския университет - Стара Загора, за обучение по учебните дисциплини в сферата на музикалното изкуство (Теория на музиката, Методика на обучението по музика в детската градина и 1-4 клас, Разработване на музикална презентация, Музикално-компютърни технологии в обучението, Електронен музикален инструмент/софтуер за нотация) системата подлежи на актуализация при установяване на дефицити и несъвършенства.

Това на практика означава, че смесването на синхронен и асинхронен вариант може да се приеме като хибридна форма на дистанционно, електронно обучение (в тесен смисъл), което е съобразено с възможността на студентите да регулират и избират собствен темп на подготовка при изграждане и развитие на *музикално-слухова, музикално-граматическа, музикално-изпълнителска и музикално-педагогическа* компетентности.

Детайлен схематичен изглед на апаратната част във виртуалното музикално студио е представена в следващата диаграма.

Диаграма № 4. Апаратната част във виртуалното музикално студио

Легенда:

1. 4. Стационарен и мобилен компютър	8. Озвучително тяло с безжична връзка - Bluetooth
2. 3. Външен микрофон и камера	9. Портативно апаратно устройство - смартфон
5. Смесителен пулт – миксер	10. Мултимедиен проектор
6. Електронен клавишен инструмент	11. Проекционен екран
7. Активни озвучителни тела - тонколони	12. Студийно осветление

Доколко е успешно обучението и постига ли то поставените цели?

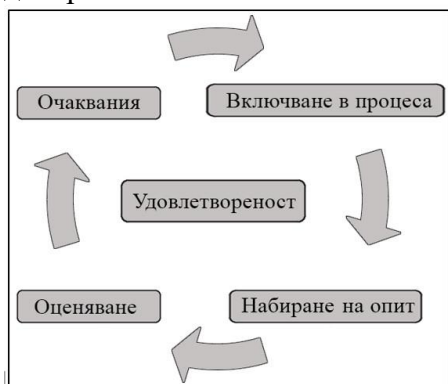
Установяване на нивото на студентската удовлетвореност е един от инструментите за измерване на качеството на обучение. В специализираната литература *Applegate* дефинира удовлетвореността като „индивидуална емоционална реакция на ползващите определена услуга“, а *Franlin u Nitecki* детайлизират, че „удовлетвореността представлява опита на ползвателите“ (Applegate, 1997; Br Franklin and Nitecki, 1999).

Разбира се, ключова роля за верифициране на системата имат обучаемите, изразявайки мнението си, по отношение на педагогическата ѝ ефективност, с което да я посочат като пълноценна

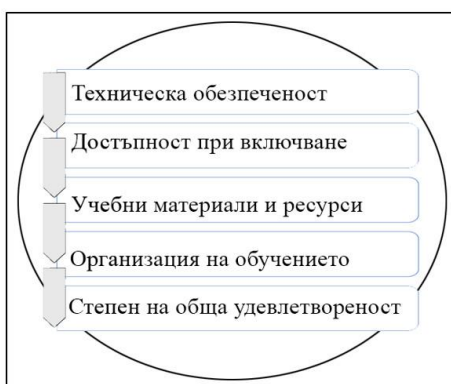
обучителна практика или да я припознаят като нейна имитационна ерзац форма.

Измерването на студентската удовлетвореност е наложително в този случай, защото тя е индикатор и катализатор на следващи процеси, свързани с актуализация и модернизация на представената хибридна форма на обучение. Разбираемо е, че всичко това пряко рефлектира върху качеството на академичната подготовка. Въпреки, че всеобхватно дефиниране на *качеството* не е възможно и целесъобразно, но един от основните му показатели е студентската удовлетвореност.

Нейното измерване е процес, свързващ в едно цяло – очакванията на студентите към предстоящата академична подготовка; успешно включване в обучението и усвояване на знания, формиране на умения и компетенции; натрупване на ценен опит от техническо и технологично естество; оценка, съобразена със собствените възгледи и очаквания за качество. Схематично представен, процесът е онагледен в диаграма № 5, а основните фактори, които студентите съблюдают при изразяване на удовлетвореността си са обобщени в диаграма №6.

Диаграма № 5. Измерване на удовлетвореността

Диаграма № 6. Фактори при изразяване на удовлетвореността

В хода на дистанционната академична подготовка е реализирано анкетно проучване, с което се цели систематизиране и анализ на изразените впечатления и нагласи на студентите към практическото приложение на този хибриден вид електронно дистанционно обучение - в образователен контекст. Респондентите (186 на брой), са обучавани

и участват в обучението по теоретични, изпълнителски, практико-приложни учебни дисциплини в областта на музиката в Педагогически факултет при Тракийския университет – Стара Загора.

За регистриране на нагласите и измерване на удовлетвореността от обучението са използвани 16 индикатори в три области на оценяване – „техническа обезпеченост и достъпност“, „преподаватели и учебни ресурси“, „организация на учебния процес“, както и един индикатор за обща удовлетвореност. По всеки един от тях респондентите изразяват отношението си по 5 степенна скала, където 1 е най-ниско равнище, а 5 най-високо. Предвидена е позиция „нямам мнение“.

За постигането на целта е използвана частично стандартизирана анкета (разработена в Google формуляри) с включени 27 въпроси, които са предварително формулирани и структурирани в определена последователност.

Фиг. 1. Анкетна карта

Резюмирайки въпросите от проучването, обект на настоящия анализ, е наложително да се посочи различията им по вид, които изграждат синтетичния характер на анкетата. Въпросите са от тип „закрити“ с предварително зададени отговори; „закрити скалирани“ с възможност за избор на положителна или отрицателна степен на изразеност; „отворени“, при които респондентите попълват своето лично гледище по проблемите.

Въпросите в анкетната карта са разделени условно в пет секции:

I. Лични данни.

II. Въпроси, отнасящи се до техническата безопасност и степента на достъпност при включване в дистанционно обучение на студентите от Педагогически факултет на Тракийския университет.

III. Организацията на учебния процес.

IV. Удовлетвореност от лектори и представени учебни материали.

V. Обща удовлетвореност от дистанционното обучение по учебните дисциплини в областта на музиката, реализирано в условията на извънредно положение.

Проучването е планирано и реализирано съобразно целите за подобряване качеството на дистанционното електронно обучение във времето от 01април до 31 юли 2020 година. Събраната информация от отговорите по въпросите от анкетната карта е анонимна. Тя се използва само с научна цел. Участието на студентите в проучването е доброволно. Сравнителният анализ на относителни дялове и обобщените резултати от тях са представени в проценти и брой отговори. Акцентът попада не толкова върху количествената им измеримост, а върху обзорно-аналитична им значимост. Изводите и обобщенията са базирани само в контекста на проведеното проучване.

Представяне на обобщените резултати, в процентно разпределение на отговорите на всеки въпрос, и анализ на получените данни

За разпределението на студентите по полова принадлежност, местоживееене и форма на обучение са използвани въпроси-филтри, диференциращи респондентите по определени признаци. Систематизирани, данните са представени в следващата таблица.

Таблица № 2

Разпределение на студенти

	Пол Жени/ мъже	Местоживееене Ст.Загора/Друго	Трудова заетост Да/Не	ОКС Бакалавър/ Магистър	Форма на обучение Редовна/ Задочна
Брой	184/2	47/138	112/74	166/19	99/87
%	99/1	25,4/74,6	60,5/39,5	89,7/10,3	53,5/46,5

Въпросите в анкетната карта са формулирани в съответствие целите на изследването и съобразени със *Закона за защита на личните данни*. Представената информация в тази студия съдържа данни, които изключват евентуална идентификация на конкретен респондент,

участник в проучването.

Съществува известна вероятност, фокусът на внимание да бъде изместен от факта, че 99% от попълнителите анкетната карта студенти са от женски пол. Не е необходим сравнителен анализ на относителните дялове, **въпреки, че извадката няма представителен характер**, за да се установи продължаващата тенденция на феминизиране на учителската професия, регистрирана през 2017 година в проучване на Евростат. **Във всички случаи обаче не бива да се счита, че мъжко присъствие на респонденти в анкетирването е статистическа грешка. Липсата на паритет по никакъв начин не влияе върху верификацията и достоверността на получените резултати.**

Доказателственият материал, извлечен от отговорите от анкетата, посочва, че 100% от респондентите са се включили успешно в електронното обучение при неговото стартиране. При студентите, участници във виртуалното обучение от цикъла от музикално-теоретични и практико-приложни учебни дисциплини, не се установява недостиг на апаратни устройства и/или интернет връзка, които са необходими предпоставки за осъществяването на качествена дистанционна академична подготовка.

Таблица № 3.

Свързаност с Интернет и използвани апаратни устройства

	Достъп до интернет		Използвани апаратни устройства Мобилен компютър/ Стационарен/ Смартфон/ Друго
	Неограничен/ Ограничен	Кабелен/ Фибро- оптичен/ Безжичен	
Брой	173/15	70/24/92	68/39/71/7
%	92/8	37,6/ 13/ 49,4	36,8/21,1/38,4/3,7

Осигуреността на студентите с цифрови устройства и интернет се потвърждават от получените отговори. Преобладаващата част от респондентите (58%) разполагат със стационарен и/или мобилен компютър у дома си, а други (42%) предпочитат да се включват в обучението със смартфони и портативни апаратни устройства.

С въпросите от втори модул в анкетната карта се цели детайлност при установяване на техническата обезпеченост, както и уточняване на степента на достъпност при включване в (синхронната и асинхронна форми) на дистанционно обучение.

Следва въпрос, свързан с наличността на най-необходимите входни и изходни устройства за успешно използване на приложените

електронни ресурси в асинхронна среда, както и тази хардуерна осигуреност, която студентите използват за пълноценна комуникация и удобство при включване във виртуалното музикално студио.

Таблица № 4.

Входни и изходни устройства

Входни и изходни устройства	Брой/Процент	Входни и изходни устройства	Брой/Процент
Компютърна клавиатура	20/ 10,75	Принтер	12/ 6,45
Уеб камера	15/ 8,06	Midi контролер	5/ 2,69
Слушалки	21/ 11,29	Всички устройства са вградени	17/ 9,14
Микрофон	6/ 3,23	Не са необходими	32/ 17,20
Допълнителен монитор	2/ 1,08		
Озвучителни тела	23/ 12,37		

Приятно впечатление прави фактът, че обучаваните очертават доста пъстра палитра от периферни устройства, които използват при подготовката си, както и по времето на виртуално обучение.

В паралел с това е формулиран въпрос, чийто отговори изискват от студентите да посочат лесно ли се присъединяват към системата за синхронна комуникация и имат ли бърз достъп до приложените ресурси в асинхронна среда.

Таблица № 5.

Достъп до виртуалното студио и дигиталните ресурси

Достъп до виртуалното студио (синхронно обучение)	Брой/%	Достъп до ресурсите в специализирания уеб сайт (асинхронно обучение)
Много лесен	126/67,74	108/ 58,06
До известна степен лесен	49/ 26,34	42/ 22,58
До известна степен труден	8/ 4,30	8/ 4,30
Труден	1/0,5	2/1
Не успявам да се включа	2/1	0
Нямам мнение	0	8/ 4,30

Подреждането и скалирането на отговорите предизвиква любопитство и професионален интерес. Очевиден е превесът на отговорите за улеснен достъп, което се обяснява с наличието на ниво от изградени дигитални компетенции у студентите и мотивация,

предизвикана от това, че учебните дисциплини са сферата на музикалното изкуство. Не са за пренебрегване данните, които насочват вниманието към отказ за изразяване на мнение. Те са тревожен показател за съществуването на предпазливост и наличие на известни инерционни процеси, страхове и специално отношение към прилагането на електронни ресурси в обучението. Разбира се, тези констатации не изключват известна степен на субективност при интерпретиране на резултатите, включваща изводи и заключения, които са повлияни от прекомерна мнителност. За разлика от неизразените мнения, по проблема - дали ще има приложение в бъдеще така разработената система за обучение от дистанция в академичната подготовка на студенти, повече от 92 % от респондентите дават отговор „да“ или „поскоро да“ и едва 12% са скептично настроени, което потвърждава позитивна нагласа у младите хора за използването на дистанционна форма на обучение в академичната подготовка.

Аналогично се проучва мнението на респондентите за качеството на визуален, вербален и писмен контакт между субектите, участници във виртуалното обучение.

Таблица № 6.

Оценка на комуникацията

Визуален, вербален и писмен контакт между субектите	Визуален контакт	Вербална комуникация	Писмено общуване
Отличен	102/ 54,84	90/ 48,3	120/64,52
Много добър	55/ 29,57	48/ 25,8	32/17,2
Добър	26/ 14	27/ 14,5	21/11,29
Посредствен	2/1	7/ 3,76	2/1
Лош	0	11/ 5,91	7/3,76
Нямам мнение	3/ 1,6	3/1,6	4/2,1

Оценката на респондентите за формите на контакт и визуализация е сравнително висока. Радващо е, че обучаваните отчитат безспорните предимствата на качествено педагогическо общуване, както за целите на академичната подготовка, така и за индивидуалното си личностно развитие и успешност. Обезпокоителен е фактът, че около 5% от попълнените анкетната карта определят начините на контакт между субектите в обучението като „посредствени“. Разбира се, вероятно тези респонденти имат своите основания за неудовлетвореност, но все пак е редно да бъдат отчетени и следните субективни фактори, които оказват пряко влияние върху

оценяване на качеството на визуален, вербален и писмен контакт. Някои от по-значимите от тях са: необичайната обстановка, променената учебна среда, липсата на жив контакт между субектите, отделеното време за технически и апаратни манипулации, технологично усложнен начин за невербален и вербален контакт, липсата на възможност за живо общуване.

Безспорно могат да бъдат изброени още множество фактори, които рефлектират върху ефективността на комуникация, респективно оказват отрицателно въздействие върху качеството на учебния процес, но те се отчитат от всички участници в проведеното проучване.

Аналогично, спектърът от затруднения и усложнения, които изпитват участниците в обучението от дистанция, се експонира и транслира при оценяване на нивото на комуникация и съгласуваност, между преподаватели и студенти, за седмичната и часова заетост във виртуалното обучение. Палитрата от мнения на студентите за предпочитана часова зона за обучение е твърде пъстра, но несъмнено данните са в корелационна зависимост с тези, които са представени от отговорите на въпроса за трудовата заетост на участниците в обучението от дистанция респонденти.

Таблица № 7.

Съгласуваност между субектите в обучението

Комуникация и съгласуваност, между преподаватели и студенти, за седмичната и часова заетост във виртуалното обучение		Предпочитана часова зона за обучение	
Отличен	62/ 33,5	8*00-12*00	97/52,4
Много добър	56/ 30,3	13*00-17*00	44/23,8
Добър	61/ 33	18*00-22*00	39/21,1
Посредствен	6/3,2	Друго	5/2,7
Лош	0		
Нямам мнение	0		

В различен контекст е оценката на анкетираните за съответствие на преподаването с обявените теми в програма по конкретна учебна дисциплина. Въпросът е от тип бална оценка (оценъчна скала). В приложената таблица е видно позиционирането на отговорите, разпределени по нива, брой отговорили и процентното им съотношение.

Таблица № 8.

Съответствие на учебното съдържание и оценка на материалите

Отговаря ли преподаваният материал на обявената учебна програма по дисциплината?	Брой/ проценти	Оценка на представените визуални, звукови, текстови и презентационни материали по време на дистанционното обучение в студиото	Брой/ проценти
Да, напълно	172/ 93	Много необходими и полезни	100/54,3
Частично	9/ 4,9	Полезни	78/42,4
Не отговаря	1/ 0,5	Удовлетворителни	2/1,1
Нямам мнение	3/1,60	Неудовлетворителни	0
		Нямам мнение	4/2,2

Получените данни от отговорите на въпроса потвърждават ясно изразено *съответствие*. Посочените позиции „не отговаря“ и „удовлетворително“ попадат извън доверителния интервал и губят значимост при интерпретиране на резултатите. Младите хора са изключително чувствителни към усвояване на знания и формиране на собствените си умения в областта на музиката. През свободното си време те свободно манипулират с разнообразни технически устройства, изтеглят, съхраняват, споделят, разменят и редактират музика. Логично следва предположението, че мнението на анкетираните за дигиталните учебни материали е твърде критично, а високите им очаквания са продиктувани от ежедневните им музикални занимания с компютър или друга микропроцесорна техника. Високата оценка от респондентите инициира непрестанен стремеж към предприемане на действия за регулярно и систематично подобряване и осъвременяване на представяните учебни ресурси.

Таблица № 9.

Оценка на електронните ресурси, приложени в сайта *musicassistant*

Оценка на специализирания, информационен сайт https://sites.google.com/site/musicassistant1	Брой/ процент и	Практическа полезност на наличните учебни материали и ресурси, приложени в сайта	Брой/ проценти
Интуитивен, систематизиран, полезен	125/ 67,7	Много полезни	111/60,3
Много добър, полезен	51/ 27,6	Полезни	65/35,3
Посредствен	3/ 1,6	Удовлетворителни	0
Не го използвам	0	Не ги използвам	5/2,7
Нямам мнение	6/3,2	Нямам мнение	3/1,6

Категоричността, с която анкетираните отговарят на въпросите, потвърждава тезата за положителна изразеност на младежите към асинхронното обучение и наличие на практическата полезност от употребата на учебни ресурси, приложени за целите на академична подготовка. Разбира се, оптималният модел на дистанционно обучение в хибридна учебна среда, предполага включване на определени организационно-методически и педагогически вербални инструкции и уточнения. Освен изброените, в процеса се включват семинарни упражнения, дискусии, наблюдения и демонстрации, консултации, разговори с гостуващи специалисти и гост-преподаватели.

Ето защо, естественото, логично продължение на проучването следва установяване отношението на студентите за обучението в синхронна среда и оценяване на използвания подход за задържане на интерес.

Таблица № 10.

Оценка – преподаватели

Яснота и достъпност при представяне на учебно съдържание и ресурси по време на дистанционното обучение в синхронна среда	Брой/ проценти	Адекватност на използвания подход и задържане на интерес у аудиторията	Брой/ процент и
Достъпно, ясно, онагледено	107/ 54,3	5	142/76,3 4
По много добър начин	74/ 40,2	4	35/18,82
Посредствено представяне	1/ 0,5	3	3/1,6
Нямам мнение	2/1,1	2	1/0,5
		1	1/0,5
		Нямам мнение	4/2,15

Този въпроси отчасти са свързвани начините на преподаване, както и с утвърждаване на адекватни механизми и практики, ефективни преподавателски и учебни подходи за постигане на поставените образователни цели. Обобщените данни посочват, че анкетираните оценяват високо и имат позитивна нагласа по отношение на използваната хибридна форма на обучение от дистанция.

Важно е да се уточни, че следващите въпроси са инсперирани от познавателен интерес към мнението, което изразяват респондентите, по отношение на възложените им практически задания и оценката, която дават по повод отношението при общуване по време на дистанционното обучение.

Таблица № 11.

Оценка – преподаватели. Уместност на възложените задачи

Толерантност и учтиво отношение между субектите в обучението		Брой/ %	Уместност на възложените практически задачи		Брой/ %
5		157/ 84,4	5		128/ 68,82
4		24/ 12,9	4		55/ 29,57
3		3/ 1,6	3		2/1
2		0	2		
1		0	1		
Нямам мнение		2/1	Нямам мнение		1/0,5

Един от основните фактори за установяване на нивото на удовлетвореност на студентите е спазване на правилата на добрия тон и отношението между субектите в обучението, което е предпоставка за създаване благоприятна колегиална обстановка. Високата оценка на 84% от респондентите е показател за една съществуването на подкрепяща среда, която съдейства за удовлетворяване на образователните потребности и постигането на най-добри резултати в студентската подготовка. Вторият въпрос е свързан с конкретиката на възложените задания. Отговорите изключват предприемане на коригиращи действия и валидират уместността на поставените практически задачи, потвърждавайки, че те са от съществено значение за придобиване на педагогически компетентности.

Таблица № 12.

Обща удовлетвореност от обучението

Оценка на удовлетвореността от дистанционното обучение по учебните дисциплини по музика		Брой/ проценти
5		120/ 64,5
4		30/ 16,13
3		12/ 6,45
2		0
1		0
Нямам мнение		6/3,23

Отсъствието на поляритет на мнението за обща удовлетвореност на студентите позволява извеждането на следното твърдение:

Проведеното систематично обучение в електронна среда от дистанция, включващо синхронна и асинхронна технологии, е възможност за генериране на образователни ефекти, които рефлектират върху одобрението и постигането на висок процент удовлетвореност сред обучаваните студенти. Резултатността и оценката по наблюдаваните области оказват влияние върху общата удовлетвореност като личностен конструктор.

Заклучение

Възможно ли е традиционната академична подготовка по музикалните учебни дисциплини (в аудитория) да е съизмерима с тази, осъществена от дистанция? Въпреки наличието на различни мнения по този въпрос, неоспорим факт е, че обучението от разстояние изисква значително повече усилия, време и съблюдаване на критичните фактори, влияещи върху ефективната му употреба в педагогическата практика. Дистанционното обучение е нещо много повече от процес за транслиране на информация, преодоляващ времевите и географски ограничения. Преподаването и ученето от разстояние представлява абстрактна конструкция със сложна структура, подчинена на специфично поставени цели, индивидуални педагогически подходи и практики, технологии и методи.

Високата степен на удовлетвореност, която посочват резултатите от проучването, отчита положителното отношение на студентите към проведеното обучение. Отговорите на въпросите от анкетната карта обособят нови проекции и гама от възможности за усъвършенстване на обучението от дистанция. Те предизвикват научен интерес и са предмет на по-мощно изследване.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиев, А. (2002). *Програми за запис и обработка на звук*. София: УИ "Св. Климент Охридски".
- Георгиев, А. (2004). *Основи на музикалните компютърни технологии*. София.
- Георгиев, А. (2005). *Музикална компютърна грамотност*. София.
- Георгиева, Ст., Димитров, М., Анкова, В. (2013). *Теория на музиката*. Ст.Загора: УИ.
- Пиксаева, О. (2005). *К вопросу об использовании компьютерных технологий в вокальной педагогике*. Казань: Музыка и педагогика.

- Applegate, R. (1997). Models of Satisfaction. In *Encyclopedia of Library and Information Science 60*, supplement 23, New York.
- Hallak, J. и др. (1997). *The management of distance learning*. ИЕП, p. 48.
- Hill, J. (1997). Distance Learning Environments Via the World Wide Web. In *Badrul Khan Web-Based Instruction Educational Technology Publications*, Englewood Cliffs, New Jersey.
- <http://www.oecd.org/edu/ceri/GEIS2016-Background-document.pdf> (p.9).
- Innovating Education and Educating for Innovation: The power of digital Technologies and skills*, OECD 2016.
- Moore, M. & Kearsley, G. (1996). *Distance education: A systems view*. Wadsworth Publishing Company.
- Petrov, P. & Temnikova, M. (2017). Regarding transferability of the skills and the competency and their development in the course of education in mathematics in the primary school. *CBUIIC - International Conference Innovations in Science and Education*, 840-845.
- Prohorets, E. & Plekhanova, M. (2015). Interaction intensity levels in blended learning environment. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 174, 3818–3823.
- Tawila, N., Ismaila, N., Asshaaria, I., Osmana, H., Nopiaha, Z., Zaharim, A. (2011). *Comparing Lecture and E-Learning as Learning Process in Mathematics and Statistics Courses for Engineering Students in Universiti Kebangsaan Malaysia*.

REFERENCES

- Applegate, R. (1997). Models of Satisfaction. In *Encyclopedia of Library and Information Science 60*, supplement 23, New York.
- Georgiev, A. (2002). *Programi za zapis i obrabotka na zvuk*. Sofia: UI "Sv. Kliment Ohridski".
- Georgiev, A. (2004). *Fundamentals of music computer technology*. Sofia.
- Georgiev, A. (2005). *Muzikalna kompyutarna gramotnost*. Sofia.
- Georgieva St., Dimitrov M., Ankova V. (2013) *Teoria na muzikata*, UI, St.Zagora.
- Hallak, J. и др. (1997). *The management of distance learning*. ИЕП, p. 48.
- Hill, J. (1997). Distance Learning Environments Via the World Wide Web. In *Badrul Khan Web-Based Instruction Educational Technology Publications*, Englewood Cliffs, New Jersey.
- <http://www.oecd.org/edu/ceri/GEIS2016-Background-document.pdf> (p.9).
- Innovating Education and Educating for Innovation: The power of digital Technologies and skills*. OECD 2016.
- Moore, M. & Kearsley, G. (1996). *Distance education: A systems view*. Wadsworth Publishing Company.
- Petrov, P. & Temnikova, M. (2017). Regarding transferability of the skills and the competency and their development in the course of education in mathematics

- in the primary school. *CBUIC - International Conference Innovations in Science and Education*, 840-845.
- Piksaeva, O. (2005). *K voprosu ob ispolzovanii kompyuternykh tehnologiy v vokalynoy pedagogike*. Kazany: Музыка і pedagogika.
- Prohorets, E. & Plekhanova, M. (2015). Interaction intensity levels in blended learning environment. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 174, 3818–3823.
- Tawila, N., Ismaila, N., Asshaaria, I., Osmana, H., Nopiah, Z., Zaharim, A. (2011). *Comparing Lecture and E-Learning as Learning Process in Mathematics and Statistics Courses for Engineering Students in Universiti Kebangsaan Malaysia*.

Юбилейна научна конференция
с международно участие
25 години Тракийски университет
15 Май 2020 г.

Author Info:

Assist. Prof. Milen Valchev Dimitrov, PhD
Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
e-mail: milen.dimitrov@trakia-uni.bg